

Pesem nas je zbližala

Zbor jugoslovanske armade »Srečko Kosovel« je imel velik pomen za zmagoviti izid našega narodnoosvobodilnega boja. Vsak nastop tega znamenitega zbora je imel velikanski vpliv na poslušalce, pa naj so bili to Slovenci ali pa Srbi, Hrvati, Makedonci. Zbor je navdušil tudi naše zaveznike.

Nastopili smo v italijanski Gorici. Obiskal me je zavezniški oficir, s katerim sem moral od podstrešja do kleti pregledati gledališče. Zunaj so stali vojaki v popolni bojni opremi. Lahko si mislite, kako je bilo pri srcu slehernemu našemu pevcu. Toda koncert se je vendarle začel. V dvorani je bilo veliko Angležev in Amerikancev, in naši fantje so v angleščini zapeli pesem »Peljite me nazaj v Virginijo«. Dvorana je vzvalovila. Sprožil se je viharen aplavz, celo pri- tajeno jokanje je bilo slišati iz množice. Pesem, pa četudi so jo tokrat zapeli naši slovenski partizani, jim je globoko segla v srce.

Po koncertu se je oglasil pri meni, komisarju zbora, tisti oficir in se mi opravičeval za vse, kar se je zgodilo še trenutek pred začetkom koncerta. Pa tudi zunaj je bilo naenkrat vse drugače: izginili so vojaki s puškami in bajoneti. Zmagala je naša pesem – partizanska pesem, ki jo je množica v dvorani nagradila z gromkim ploskanjem. Prav ta koncert,

ki smo ga imeli v Gorici, nam je odprl vrata do angleškega poveljnika v Trstu, in zbor jugoslovanske armade »Srečko Kosovel« je, s posredovanjem znanega primorskega partizana Danila Turka-Joca, nastopil tudi v gledališču »Verdi«.

Še nekaj je, kar mi bo ostalo v spominu za vse življenje. Ko je naš zbor pod taktirko draga prijatelja in soborca Rada Simonitija nastopil v Parizu, je najprej zapel znamenito »Marseljezo«. V veliki dvorani se je tedaj zbralo blizu štiri tisoč ljudi. Ko je Marseljeza izzvenela, se je zaslislalo huronsko vpitje. Na oder je prihitel neki francoski pesnik in nas goreče prosil, naj pesem ponovimo. Dirigent je vnovič stopil na oder, pesnik pa je ves iz sebe govoril: »Mi Francozi ne znamo več peti Marseljeze. To francosko revolucionarno in borbeno pesem ste nam morali prinesli vi, jugoslovanski in slovenski partizani iz vaših svobodnih gozdov.«

Kjerkoli je zbor jugoslovan-

ske armade »Srečko Kosovel« nastopal, med vojno ali takoj po njej, povsod smo bili priče prekipajoče radosti poslušalcev. Omenim naj samo, kaj se nam je pripetilo v Bitoli. Po dolgi in naporni poti od Dalmacije, Hercegovine in Črne gore smo prišli tja in zapeli pesem »Bolen mi leži«. Pesem je harmoniziral Rado Simoniti po petju nekega makedonskega partizana, s katerim se je srečal med njegovim zdravljenjem v Gravini blizu Barija. Moram reči, da sam kot gledališki igralec dotlej nisem poznal nobene treme, toda več kot skrbelo me je, kako bodo Makedonci sprejeli svojo pesem v izvedbi fantov – borcev Titove vojske slovenskega rodu.

V dvorani je bila popolna tišina. Pesem je napolnila auditorij. Z očmi sem begal po množici, ki je tiho sledila petju. Toda, ko je petje utihnilo, je dvorano zajel tak vihar, da ga – kot gledališki človek – dotlej še nisem doživel. Naš dirigent Rado in naši fantje tudi ne! Ljudje so cepetali z nogami, in če se prav spominjam, smo morali pesem »Bolen mi leži Mile Popjordanov« ponavljati kar sedemkrat. Tako je naša pesem prodrla v srca bratov Makedoncev.

Srečno otroštvo v miru

Niso vsi otroci veseli in srečni, kakor smo mi. V nerazvitih deželah in v krajih, kjer divja vojna, so otroci lačni, žejni in bolni.

Vse ljudi skrbi vojna med Irakom in Iranom. Vse napredne države si želijo, da bi se spor rešil brez vojakov, ubijanja nedolžnih ljudi in rušenja mest. Tudi Jugoslavija si prizadeva prepričati na miren način.

Kar groza me je, ko se spomnim na naslednji podatek: vsako sekundo se rodijo štirje otroci; prvi bo umrl takoj, ker mu mati ne bo mogla dati hrane, drugi bo stradal celo življenje in umrl star 30 let, tretji bo moral trdo delati, da se bo preživel, četrti pa – njegov pes bo bolje živel kot vsi trije prejšnji otroci. Tem otrokom pomagamo tako, da zbiramo denar, za katerega kupujemo torbice, platnene copate itd.

Jaz in vsi moji prijatelji bi radi, da na svetu sploh ne bi bilo vojn in bi lahko vsi naši vrstniki živeli tako, kot živimo mi – v svobodi in izobilju.

ROK JAGODIČ, 3. A
OŠ MAJDA VRHOVNIK

Več časa za občane

Delavci Staninveštove temeljne organizacije združenega dela Tehnične in računovodske storitve so prilagodili rasporeditev svojega delovnega časa potrebam krajanov. S tem so stopili v korak z dokumenti o uredničenju samoupravnih družbenoekonomskih odnosov v stanovanjskem gospodarstvu in zlasti z novim zakonom.

Po novem uvajajo dvakrat tedensko popoldanska dežurstva, število uradnih ur za stranke pa se z novo rasporeditvijo delovnega časa od 1. julija povečuje kar za 20–40 odstotkov.

Blagajne v sektorjih so odprte od ponedeljka do četrta od 7. do 12. ure, v petek od 7. do 11. ure, v ponedeljek in sredo pa tudi popoldne od 13. do 16. ure.

Tehniki-organizatorji vzdrževanja imajo uradne ure ob ponedeljkih in sredah od 7. do 9. in od 15. do 16. ure, ob petkih pa od 7. do 9. ure. Druge službe pa dežurajo ob ponedeljkih in sredah od 7. do 12. in 13. do 16. ure ter ob petkih od 7. do 12. ure.

POGOVOR Z UDELEŽENCEMA BITKE NA NERETVI

Vera v zmago nas je držala pokonci

Januarja leta 1943 se je do zob oboroženi sovražnik pognal z vso zagrizenostjo v Bosansko Krajino, Liko, Banijo in Kordun, da bi po Hitlerjevem ukazu zmlle borce narodnoosvobodilne vojske, ki so mu s svojim odporom prekrizali načrte, da bi na hitro osvojil Evropo. To je bil čas največje preizkušnje za naše borce v neenaki borbi s stokrat močnejšim sovražnikom. Kako težko jim je bilo, in koliko železne volje so imeli, o tem sta nam pripovedovala naša občana Marija Vujčić in Marjan Cukrov.

Marija Vujčić je bila bolničarka, nato pa namestnica referenta sanitete I. bataljona četrte Dalmatinske brigade.

»Ko smo prišli čez Biokovo na Imotsko polje, kjer je bilo osvobodeno ozemlje, še nismo slutili, kaj nas čaka. Prva huda preizkušnja za nas Dalmatince je bil sneg, ki ga nismo bili vajeni. Tam pa ga je bilo domala do vratu. Nad Prozorom smo varovali umik ranjencev in bili bitke predvsem s četniki. Mesto je bilo v plamenih, kolone beguncev so se priključile kolonam ranjencev, primanjkovalo nam je hrane, slabo smo bili oblečeni, in vendar nas je neka skrivna moč držala pokonci,« je pripovedovala naša sobesednica.

Smrt je kosila okrog njih, ni bilo časa za pokopavanje mrtvih, treba je bilo skrbeti za žive, predvsem za ranjence. Povoji in alkohol, to je bilo v glavnem vse, kar so bolničarke premogle v tistih najhujših trenutkih, pa toplo besedo in spodbudo, da je treba vzdržati, kajti pravica je na njihovi strani. In zmaga tudi.

– Kaj vam je ostalo najbolj v spominu?

»Vsakovrstni prizori mi še zdaj plešejo pred očmi, kot da bi to bile hude sanje in težko je izluščiti posameznosti. Med drugim me je močno pretreslo nenadno srečanje s prijateljico iz otroških let, ko je ležala ob Neretvi smrtno ranjena in mi tiho šepnila, kako zanjo ni nobene pomoči več in da naj kar nadaljujem pot. Spomnim se tudi, kako sem bila lačna, ko sem bila sama ranjena in nisem mogla hoditi, pa sem morala precej časa čakati, da so mi tovariši prinesli košček mesa. Planili so namreč nad mrtvega konja, ki ga je zadela krogla, a je nekaj časa trajalo, da so ga porazdelili.«

– Ste jedli kar surovo meso?

»Kaj pa mislite, in tudi neslano, da

veste. Lakota ne izbira, pa tudi kuriti nismo smeli, da ne bi bili tarča napadalcem.«

Potem je govorila o neskončnih marših skozi skalnate predele, skozi gozdove, grape in čez reke, kjer ni bilo mostov.

»Prišli smo se za roke in zabredli v ledeno vodo, ne meneč se za mrz in mokro oleko, ki je oklepala telo kot železen oklep,« je še povedala, in to ne brez prizadetosti v glas, saj se takšna doživetja za vedno vtisnejo v spomin in te spremljajo vse življenje. Z golimi rokami nad tank

Marjan Cukrov se je udeležil znamenite bitke v bataljonu Bude Borjana z italijanskim bataljonom Murge, v kateri so zmagali in naredili prost prehod za ranjence.

»Okrog Prozora so bila minska polja, bunkerji in žica. Bilo je neverjet-

Marija Vujčić

no, koliko poguma in moči smo imeli, da smo se prebili skozi. Spominjam se, kako smo pettonski italijanski tank kar z rokami prevrnili v prepad,« je pripovedoval naš gost.

To je bila zmaga, ki borcem ni prinesla le novih zalog orožja in municije, ampak jim je vlila spet nove volje za nadaljnji boj, ki je trajal skozi vseh pet ofenziv brez predaha.

– Kdaj vam je bilo najbolj hudo?

– »To je bilo nekoliko kasneje, na Sutjeski. Prehod čez deročo Sutjesko je bil nekaj strašnega. Pa ne samo zaradi nevarnosti, da nas odnese. Mnogim se je to tudi zgodilo. Najhuje je bilo z ranjenci. Ko smo jih z največjo muko prenesli na drugo stran, so Nemci vžgali po njih. Še več,« se je zamislil in si obrisal čelo, kakor da bi hotel pregnati grozljivi prizor, katerega kasneje tudi v filmu ni mogel gledati, namreč prizor, ko so Nemci spustili pse na nemočne ranjence...»

»To je bila grozota vseh grozot. To nas je tako razbesnilo, da smo lačni, goli in bosi z noži planili na Nemce, da so se nas zbal, četudi so jim pomagala letala in najsodobnejša oborožitev.«

V tisti bitki je padel tudi Sava Ko-

vačević. Naš sobesednik Marjan Cukrov ga je dobro poznal in videl je tudi njegovo smrt: »Padel je z bombo v roki pri nekem visokem drevesu. Ko smo kasneje iskali sledi za njim, nismo našli njegovega trupla. Prehiteli so nas kmetje, ki so ga dobro poznali in zelo ljubili. Pokopali so ga sami in niso hoteli povedati kam, dokler ni minila vojna.«

Tudi Marjan Cukrov nam je pripovedoval o strašni lakoti, in povedal, kako je bilo tragično in smešno obnem na Izgoru, kjer so se končno dokopali do mesa. Zakurili so pod kotlom, ki pa ni bil kotel, ampak sod, v katerem je bil prej bencin.

»To je bilo med samim letalskim napadom, in ni vrag, da je ena od bomb zadela prav naš kotliček. Bili smo neizmerno lačni, in tako smo pojedli, kar je bomba razmetala naokoli.«

Posebno pa mu je ostalo v spominu, ko so naleteli na kmeta, ki je klal ovco. Prosili so ga za ovčjo kri, ker so bili skoraj do smrti sestradani. Tako se je napil krvi, da je obležal nezavesten.

Tako sta nam pripovedovala nekdanja borca. Na koncu sta poudarila, kako vsega tega tudi mladi rodovi ne smejo pozabiti. Zato sta z veseljem sodelovala pri pogovoru z nami.

A. Adamič

Marjan Cukrov

